

Kancelář ministryně obrany

Ministerstvo obrany, Tychonova 1, Praha 6 – Hradčany, PSČ 160 01, datová schránka hjyaavk

Praha 28. listopadu 2022
Čj. MO 510863/2022-8694
Sp. zn. SpMO 58581/2022-8694

Poskytnutí informací

Ministerstvo obrany (MO) obdrželo dne 11. 11. 2022 žádost podanou podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, o poskytnutí informací vztahujících se k ukončení 2. světové války (dále jen „žádost“).

Žadateli bylo sděleno, že v působnosti MO není problematika, která se vztahuje k žádosti. Bylo prověřeno, že v rámci činnosti jednotlivých organizačních celků, potažmo Vojenského historického ústavu MO, nebyla ani zpracována žádná studie, ve které by bylo reagováno na dotazy uvedené v žádosti. Ke studiu dané problematiky a dokumentů, které se k ní vztahují, uvádíme, že podle jejich povahy se jedná o archiválie, které jsou uloženy v Národním archivu. Při jejich zpřístupnění je třeba postupovat v souladu se zákonem č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který obsahuje komplexní úpravu nahlížení do archiválií, jejich vystavování, pořizování výpisu, opisů a kopií.

V souladu s principy dobré správy a v souladu s tím, že veřejná správa je službou veřejnosti, MO vyhledalo a zpracovalo požadované informace, které respektují dosaženou úroveň vědeckého poznání dané problematiky. Konkrétní níže uvedené údaje k dotazům v žádosti, byly čerpány z encyklopedií, vědeckých monografií a syntéz:

Jan KUKLÍK, *Londýnský exil a obnova československého státu 1938–1945*. Karolinum, Praha 1998.

Jan KUKLÍK – Jan NĚMEČEK – Jaroslav ŠEBEK, *Dlouhé stíny Mnichova. Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Auditorium, Praha 2011.

Jaroslav KUČERA, *Mírové uspořádání s Německem. Od protihitlerovské koalice k Česko-německé deklaraci*. Dokořán, Praha 2018.

Marek PEČENKA – Petr LUŇÁK a kolektiv, *Encyklopedie moderní historie*. Libri, Praha 1998.

Využity byly rovněž tiskem vydané prameny, konkrétně Sbírka zákonů Československé socialistické republiky, částka 17, vydáno 18. října 1974, číslo 94, s. 317–320 (Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 3. října 1974 o Smlouvě o vzájemných vztazích mezi ČSSR a SRN) a Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky, rozesláno 13. listopadu 1992, částka 104, s. 3097–3103 (Smlouva mezi Českou a Slovenskou federativní republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci z 27. února 1992).

K jednotlivým dotazům žádosti byly žadateli sděleny tyto informace:

1) Kdy a jakým způsobem byla ukončena 2. světová válka?

Ad 1)

Druhá světová válka v Evropě byla ve smyslu zastavení bojů ukončena podpisem bezpodmínečné kapitulace Německa 7. května 1945. Kapitulační akt se odehrál v Remeši, kde se nacházelo sídlo vrchního velitele spojeneckých sil na západní frontě generála Dwighta D. Eisenhowera. Za Německo kapitulaci podepsal generálplukovník Alfred Jodl, náčelník operačního štábu Vrchního velitelství německé branné moci. Sovětský svaz trval na opakování kapitulčního aktu, jež se uskutečnilo v noci z 8. na 9. května 1945 v Berlíně-Karlshorstu. Zde kapitulaci podepsal za Sovětský svaz maršál Georgij Konstantinovič Žukov, velitel 1. běloruského frontu, a za Německo polní maršál Wilhelm Keitel, náčelník Vrchního velitelství německé branné moci. Kapitulace německých vojsk vstoupila v platnost 9. května 1945 v 0.01 hodin. Na uvedenou kapitulaci bezprostředně navázala Deklarace o porážce Německa a převzetí svrchované moci v Německu vládami čtyř velmocí protihitlerovské koalice, která byla vyhlášena 5. června 1945. S ní přímo souvisela dvě další prohlášení: jedno o spojeneckých okupačních pásmech a druhé o kontrolním mechanismu v Německu. Uvedené Berlínské deklarace oficiálně vyznačily začátek spojenecké okupace Německa.

Kapitulace Japonska byla podepsána 2. září 1945 na palubě bitevní lodi Missouri v Tokijské zátocě. Japonské síly v Číně kapitulovaly v Nankingu 12. září a jednotky v jihovýchodní Asii v Singapuru 12. září. Nad japonskými mateřskými ostrovy se zaváděla okupace vojsky Spojených států amerických.

2) Byla podepsána mírová smlouva s Německem? Kdy a kým?

Ad 2)

Mírovou smlouvu s Německem nepodepsal žádný stát někdejší protinacistické koalice. Skutečnost, že tato smlouva nikdy nevznikla a nebyla podepsána, nutno přičíst k projevům a důsledkům studené války. Základní předpoklad uzavření mírové smlouvy spočíval v existenci jednoho německého státu. Rozdělené Německo bylo ovšem od počátku ohniskem napětí v Evropě mezi západním a východním blokem. Vztahy s Německem, které by byly jinak založeny na mírové smlouvě, se vyvíjely na bilaterální či multilaterální úrovni v rámci obou těchto znepřátelených uskupení. Za těchto okolností vznikly na obou stranách železné opony v letech 1954 až 1955 smlouvy, jež se týkaly sporných otázek, které by jinak řešila mírová smlouva. Šlo zejména o suverenitu Německa, jeho mezinárodní postavení, znovuvyzbrojení a také o úpravu některých problémů, které způsobila válka. Tímto způsobem nastaly poměry, které se označují jako „náhradní mír“ anebo také „provizorní mírové uspořádání“. V rámci západního bloku šlo především o Pařížské dohody z roku 1954. Přinesly konec poválečné okupace Spolkové republiky Německo, její znovuvyzbrojení a zapojení do struktur Severoatlantické aliance. Ve východním bloku to bylo zejména prohlášení Sovětského svazu o suverenitě Německé demokratické republiky a úpravě vzájemných vztahů z let 1954–1955. Otázku mírové smlouvy neaktualizoval ani pád Berlínské zdi a sjednocení Německa. Mezinárodní politika s jejím uzavřením přestala počítat. Trvá tak stav faktického míru. Po definitivní fragmentaci někdejší protinacistické koalice se sporné otázky řešily v průběhu procesu evropské integrace na bilaterální bázi mezi SRN a příslušnými státy.

3) Byla podepsána jakákoli mírová smlouva? Kdy a kým?

Ad 3)

Mírové smlouvy byly podepsány s evropskými spojenci Německa a s Japonskem. V případě evropských spojenců Německa se tak stalo po mírové konferenci v Paříži, která se konala ve dnech 29. července – 15. října 1946. Dvacet jedna států protinacistické koalice podepsalo mírové smlouvy s Itálií, Bulharskem, Finskem, Maďarskem a Rumunskem ve shodný den, tedy 10. února 1947. Kromě základní skutečnosti smluvně zakotveného míru tyto dokumenty obsahovaly úpravy státních hranic ve prospěch států vítězné koalice a vyčíslení reparací. Československé republiky se vedle dalších států bezprostředně týkala mírová smlouva s Maďarskem. Na jejím základě byla zrušena platnost Vídeňské arbitráže z 2. listopadu 1938 a s určitými drobnými úpravami se obnovovala státní hranice podle Trianonské mírové smlouvy z roku 1920. Československo mělo být spolu se Sovětským svazem a Jugoslávií příjemcem maďarských reparací, které celkově činily 300 milionů dolarů.

Mírová smlouva s Japonskem byla podepsána 8. září 1951 na závěr mírové konference, jež se konala od 4. září téhož roku v San Franciscu. Podepsalo ji 51 států. Dokument definitivně ukončil někdejší japonskou nadvládu nad Korejí, Taiwanem a ostrovy Pchengche, jižním Sachalinem, Kurilami a také nad tichomořskými ostrovy, které měly před japonskou agresí statut mandátních správních území Společnosti národů. Probíhající studená válka se projevila tím, že Sovětský svaz, Polsko a Československo smlouvu nepodepsaly. Sovětský svaz ukončil válečný stav s Japonskem v říjnu 1956. Mírovou smlouvu ale s Japonskem nikdy neuzavřel. Řada asijských států, dřívějších obětí japonské agrese, měla proti sanfranciské mírové smlouvě vážné výhrady. Některé z nich později podepsaly s Japonskem separátní mírové smlouvy.

4) Pokud naše země nemá uzavřenou mírovou smlouvu, v jakém stavu se nachází? (Válečný, mírový stav apod.)

Ad 4)

Česká republika, jakožto nástupnický stát Československé republiky, Československé socialistické republiky, Československé federativní republiky a České a Slovenské federativní republiky, se nachází vůči Spolkové republice Německo v mírovém stavu. Válečný stav s Německem byl ukončen na základě prohlášení prezidenta Československé republiky (ČSR) o zastavení válečného stavu s Německem z 3. února 1955. Tímto dnem vstoupily v platnost mezi ČSR a Německem mírové vztahy. Toto prohlášení, vydané na základě usnesení československé vlády, nijak neměnilo mezinárodní závazky a nedotýkalo se práv a závazků, které vyplývaly pro ČSR z platných mezinárodních dohod čtyř vítězných mocností o Německu, jakož i jiných mezinárodních aktů o Německu, na nichž byla ČSR účastna. Třebaže zmiňovaný dokument politicky akcentoval Německou demokratickou republiku, ukončení válečného stavu vztahoval v širším smyslu na celé Německo. Zmíněné prohlášení politicky navazovalo na prohlášení Sovětského svazu o ukončení válečného stavu s Německem, které bylo zveřejněno 25. ledna 1955. Na něj navázaly obdobné dokumenty vlád dalších států východního bloku. Tyto proklamace byly v rámci tohoto uskupení zdůvodněny dobou, která uplynula od zastavení válečných operací, a zvláště minimální perspektivou uzavření mírové smlouvy s Německem. V mocenskopolitických poměrech východního bloku šlo též o důvod v podobě zlepšení podmínek pro rozvoj přátelských vztahů a kooperace s Německou spolkovou republikou.

5) *Pokud naše země nemá uzavřenou mírovou smlouvu, jaké zákony na našem území skutečně platí?*

Ad 5)

Skutečnost, že Česká republika (ČR) či její historičtí předchůdci neuzavřeli s Německem mírovou smlouvu, se nijak nedotýká platnosti právního řádu ČR. Platnost a nepřerušená kontinuita právního řádu tohoto státu a jeho historických předchůdců (s výjimkou Protektorátu Čechy a Morava) vychází mimo jiné z mezinárodněprávně uznané skutečnosti, že československý stát od svého vzniku v roce 1918 nepřestal nikdy existovat. Mezinárodněprávně je rovněž zakotvena nulita mnichovské dohody, přes níž a následné akty, vynucené pod hrozbou síly, vedla cesta k nastolení doby nesvobody na území Československé republiky. Tyto skutečnosti jsou zakotveny především ve Smlouvě o vzájemných vztazích mezi Československou socialistickou republikou a Spolkovou republikou Německo z 11. prosince 1973, dále ve Smlouvě mezi Českou a Slovenskou federativní republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci z 27. února 1992 a konečně v Česko-německé deklaraci o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z 21. ledna 1997.

6) *Pokud na některou z výše uvedených otázek neznáte odpověď, uveďte, na koho je možné se s daným dotazem obrátit.*

Ad 6)

Další podrobnosti k tématu Vašich otázek obsahuje níže uvedená literatura:

Jan KUKLÍK, *Londýnský exil a obnova československého státu 1938–1945*. Karolinum, Praha 1998.

Jan KUKLÍK – Jan NĚMEČEK – Jaroslav ŠEBEK, *Dlouhé stíny Mnichova. Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Auditorium, Praha 2011.

Jaroslav KUČERA, *Mírové uspořádání s Německem. Od protihitlerovské koalice k Česko-německé deklaraci*. Dokořán, Praha 2018.